

Vanusesõbralikkuse hindamisvahend

KOGUKONNA VAADE

Avalik ruum – välis- ja sisekeskkond

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- avalik ruum toetab inimese tervist ja iseseisvat toimetulemist läbi elukaare;
- füüsilist ruumi kujundavates otsustes lähtutakse „tervis kõiges“ põhimõttest;
- avalik ruum on turvaline, ohutu ja mugav ning toetab aktiivset liikumist;
- avalike hoonete ja avalikus kasutuses olevate siseruumide puhul tagatakse ligipääsetavus ja mugav kasutus, mh iga ilmastikuoluga;
- avaliku ruumi planeeringutes ja projektides rakendatakse eelnimetatud põhimõtteid ning viiakse läbi avaliku ruumi ja elukeskkonna ligipääsetavuse hindamist.

Kogukonna vaade

Kirjeldage, millises keskkonnas igapäevaselt tegutsete (nt aktiivne kesklinn, külakeskus, hajaasustus jms).	
Kas olete teadlikud võimalustest, kuidas avaliku ruumi kujundamisel kaasa rääkida? Kas olete võimalust kaasa rääkimiseks kasutanud?	
Kuidas on kodukoha avalikus ruumis ja hoonetes tagatud lihtne ja takistusteta liikumine?	
Kas leiata piisavalt puhkekohti oma liikumisteedel? Kas pingid pakuvad piisavalt mugavust istumiseks ja puhkamiseks ning kas nende materjal on sobiv?	

<p>Millised on teie kodukohas erinevatele eagruppidele sobivad avalikud kohtumispaidad ning kas leidub teie igapäevastel liikumisteedel paiku, kus saab erinevatel aegadel (aastaaeg, kellaaeg, ilm) kohtuda teistega?</p>	
<p>Kuidas hindate kodukohas avalike tualettide olemasolu? Kas neid on teie hinnangul piisavalt? Kas need on lihtsasti, igal ajal ja tasuta ligipääsetavad?</p>	
<p>Kuidas hindate kodukoha kõnniteid (valgustus, hooldus jm)?</p>	
<p>Kuidas hindate avalikus ruumis pakutava info asjakohasust ja arusaadavust? Kas vajalikud viidad on olemas, nähtavad (piisavalt suure kirjaga, nähtavas kohas) ning mõistetavad?</p>	
<p>Mis on avaliku ruumi puhul peamised väljakutsed?</p>	

Liikuvus¹

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- soodustatakse aktiivseid liikumisviise sobilike ja toetavate võimaluste loomise abil;
- tagatakse turvaline ja ohutu ruum liikuvuse soodustamiseks;
- jalgrattaga liikumise edendamiseks on loodud terviklikud rattateede võrgustikud;
- soodustatakse ühistranspordi kasutamist ja arendatakse nõudepõhist ühistransporti;
- analüüsitakse järjepidevalt avalikes parklates invaparkimiskohtade vajadust.

Kogukonna vaade

Kuidas te hindate oma liikumisvõimalusi igapäevases elus? Mõelge erinevatele transpordivõimalustele, seal hulgas ka kogukonnas ja tutvusringkonnas korraldatud lahendustele.	
Kuidas hindate kodukoha soodustavat mõju aktiivsetele liikumisviisidele (nt jalgsi kõndimine, jalgrattaga sõitmine jm)? Kas ja millised võimalused on olemas, mis soodustaksid neid aktiivseid liikumisviise?	
Kui teie kodukohas on ülekäiguradasid valgusfooridega, siis kuidas hindate nende fooritsüklite pikkust? Kas ülekäiguradade juures on ka istumiskohti?	

¹ **Liikuvus** on inimese liikumisvõime ehk võimalused iseseisvalt, turvaliselt ja mugavalt oluliste paikade ja teenusteni jõuda. Liikuvus hõlmab erinevaid aspekte, muuhulgas ohutust, kiirust, keskkonnamõju jne. Liikuvuse keskmes on isik, mitte seda vedav sõiduk - transport on vaid üks osa liikuvusest.

Kuidas on tagatud turvaline liikumine erivajadustega inimestele?	
Kas kodukohas on algatusi, mis toetavad erinevate vanuserühmade turvalist ja mugavat liiklemist?	
Kuidas hindate ühistranspordi kasutajasõbralikkust lähtudes erinevate eagruppide vajadustest (nt bussi kõrgus, istmete sobivus, hästi nähtavad liini numbrid, arusaadav ja loetav peatuste info jm)?	
Kas saate käia vajalikes sihtkohtades ilma, et peaksite liigselt muretsema transpordi pärast?	
Millised on liikuvuse osas peamised väljakutsed?	

Eluase

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- tegeletakse ühiskonna teadlikkuse tõstmisega eest tingitud muutuste ja vajadustega;
- elukohtade planeerimisel ja projekteerimisel arvestatakse ligipääsetavusega;
- julgustatakse ja toetatakse korteriühistuid ligipääsetavuse küsimuste lahendamisel;
- tehakse koostööd kogukonnaga kodukeskkonna riskide teadvustamisel ja ennetamisel.

Kogukonna vaade

Kuivõrd tunnete end oma elukohas turvaliselt ja mugavalt, võttes arvesse vanusega kaasnevaid muutusi?	
Kui teadlikud olete koduga seotud vanusest tulenevatest ohtudest ja milliseid samme olete astunud oma kodu mugavamaks ja sobivamaks muutmiseks?	
Kuivõrd on erinevate vanuserühmade hulgas teadvustatud koduvägivalla ja väärkohtlemise teemad?	
Kui teile endal peaks tekkima olukord, kus kardate oma turvalisuse pärast oma kodus, kas ja kelle poole pöörduksite abi saamiseks?	
Millised on selles teemas peamised väljakutsed?	

Eneseareng ja elukestev õpe

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- keskkond toetab erinevate eagruppide pidevat arengut;
- elukestev õpe on kättesaadav ning õpitakse ka vananemist;
- erinevaid eagruppe juhendavad inimesed, kellel on selleks vajalikud teadmised ja oskused.

Kogukonna vaade

Mida tähendab teie jaoks eneseareng ja elukestev õpe?	
Milliseid eneseteostuse ja isikliku arengu võimalusi teie kodukohas pakutakse?	
Mis on peamised väljakutsed enesearenguga tegelemisel?	

Ühiskondlik kaasatus ja mittediskrimineerimine

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- edendatakse erinevate eagruppide aktiivset osalust ühiskondlikus elus;
- võideldakse üksilduse ja sotsiaalse isolatsiooni vastu;
- erinevatel eagrupidel ja vananemisel on positiivne kuvand;
- ohustatud isikute puhul teatakse, milline on nende toimetulekuvõime kui ka igapäevaelu aspektid ja kogukonnasidemete tugevused;
- toimib põlvkondadevaheline koostöö igas eluvaldkonnas;
- sekkutakse väärnähtuste korral;
- erilise tähelepanu all on haavatavad inimrühmad.

Kogukonna vaade

Kuivõrd tunnete, et olete ühiskondlikult kaasatud oma kodukohas?	
Kas olete oma kodukohas kohanud vanusest tulenevat diskrimineerimist? Milles see väljendub?	
Milliseid võimalusi on teie kodukohas, et osaleda põlvkondadevahelises suhtluses ja koostöös?	
Kas tunnete, et kogukonnas töötavad inimesed (nt õed, arstid, poemüüjad jt) suhtlevad teiega viisil, mis tagab teie väarikuse?	

<p>Kuidas on ühiskond ja kogukonnad teadvustanud ja arvestanud kroonilistest haigustest tulenevaid iseärasusi? Kas krooniliste haigustega inimesed on aktsepteeritud kogukonnaliikmed?</p>	
<p>Kas erineva tausta ja võimetega inimestel on lihtne osaleda kohaliku elu kujundamisel, nt osaleda üritustel, kogukonna kokkusaamistel, avalikel aruteludel jms?</p>	
<p>Kuidas tagab omavalitsus, et kõik elanikud, eriti need, kes võivad olla suuremas üksilduse või tõrjutuse riskis, saaksid osaleda erinevates kaasamise vormides hoolimata nende tervislikust seisundist või elukohast?</p>	
<p>Millised on ühiskondliku kaasatuse ja mitteamineerimise osas peamised väljakutsed?</p>	

Ühiskondlik aktiivsus ja tööhõive

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- vanusesõbraliku tööturu kujundamisse panustavad nii tööandjad kui ka töötajad;
- pikka ja kvaliteetset tööelu toetavad kvaliteetsed töötingimused;
- töötamine on tervist hoidev;
- igas vanuses liikumist tööturul toetavad tööturuteenused;
- täiend- ja ümberõpe aitavad muutuva tööturuga kaasas käia;
- kohalike omavalitsuste juures tegutsevad erinevate vanuserühmade huvisid esindavad koostöökogud.

Kogukonna vaade

Kuidas hindate võimalusi eri vanuserühmadel osaleda aktiivselt ühiskonnaelus ja olla vabatahtlikel, poliitilistel ja tööalastel ametikohtadel?	
Milliseid võimalusi on erinevatel vanuserühmadel oma huve kaitsta?	
Kuidas hindate võimalusi eri vanuserühmadel osaleda aktiivselt tööturul?	
Mil määral on kodukohas erinevatele vanuserühmadele kättesaadavad tervist säästvad töökohad?	
Millised on ühiskondliku aktiivsuse puhul peamised väljakutsed?	

Kommunikatsioon ja informatsioon

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- informatsioon on vanusesõbralik ja erinevas eas inimestele ligipääsetav;
- jagatakse infot piisavalt ja mitmekesiselt, rakendades vanusesõbralikke kommunikatsiooniformaate;
- jälgitakse info jõudmist erinevate vanuserühmadeni;
- korraldatakse regulaarselt erinevatele eagruppidele mõeldud avalikke üritusi;
- tegutsetakse järjepidevalt digitaalse võimekuse lõhe vähendamiseks.

Kogukonna vaade

Mis on peamised kanalid, kust enda jaoks informatsiooni saate?	
Kuivõrd on teie hinnangul kohaliku elu kommunikatsioon vanusesõbralik?	
Kas internetis olev informatsioon (veebiväljaanded, kodulehed, sotsiaalmeedia kanalid, e-kirjad) on teile kättesaadav?	
Kas kogukonnas toimub kursuseid, nõustamist ja abistamist (nt raamatukogus), teineteiselt õppimist ja üksteise juhendamist, et tõsta erinevate vanuserühmade võimekust kasutada arvutit?	
Kas kogukonnas toimub regulaarselt üritusi ja kokkusaamisi erinevatele vanuserühmadele?	
Millised on kommunikatsiooni teemal peamised väljakutsed?	

Tervishoid ja hoolekanne

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- olemas on kättesaadavad kvaliteetsed tervishoiuteenused;
- teadvustatakse ennetuse olulisust tervena elamisel ja edendatakse tervisealast kirjaoskust.

Kogukonna vaade

Kui kättesaadavad ja kvaliteetsed on teie kogukonnas pakutavad tervise- ja hoolekandeteenused teie arvates?	
Kuidas hindate kogukonnas inimeste teadlikkust ja vastutust oma tervise- ja eluviisivalikute osas?	
Kuidas hindate kogukonna võimet panustada ühiselt oma tervise edendamisse ja hoolekandesüsteemi toimimisse?	

Vanusesõbralikkuse hindamisvahend

AMETKONNA VAADE

Avalik ruum – välis- ja sisekeskkond

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- avalik ruum toetab inimese tervist ja iseseisvat toimetulemist läbi elukaare;
- füüsilist ruumi kujundavates otsustes lähtutakse „tervis kõiges“ põhimõttest;
- avalik ruum on turvaline, ohutu ja mugav ning toetab aktiivset liikumist;
- avalike hoonete ja avalikus kasutuses olevate siseruumide puhul tagatakse ligipääsetavus ja mugav kasutus, mh iga ilmastikuoluga;
- avaliku ruumi planeeringutes ja projektides rakendatakse eelnimetatud põhimõtteid ning viiakse läbi avaliku ruumi ja elukeskkonna ligipääsetavuse hindamist.

Ametkonna vaade

Kuidas arvestatakse teie oma-valitsuses universaalse disaini ² põhimõtetega avaliku ruumi kujundamisel? Kuidas arvestatakse erinevate põlvkondade eripärade ja vajadustega?	
Kuidas kaasate kogukonda avaliku ruumi kujundamisel kaasa rääkimiseks?	
Kas teie omavalitsuse avalikud hooned ja avalikus kasutuses olevad siseruumid on ligipääsetavad ³ ja mugavad, mh iga ilmastikuoluga?	

² **Universaalset disaini** määratletakse enamasti kui toodete ja keskkondade kujundamist nii, et need oleksid võimalikult suures ulatuses kasutatavad kõigile inimestele, ilma et oleks vaja kohandamist või spetsiaalset disaini. Universaalset disaini iseloomustab võrdsus, paindlikkus, lihtsus ja intuiivsus, tajutavus, veataluvus, sobivad mõõdud ja vähene füüsiline pingutus.

³ **Ligipääsetavus** on disaini põhimõte, mille kohaselt on teenus, toode, ruum või muu kasutatav nii paljudele inimestele kui võimalik ja mõistlik. Ligipääsetavus on elukaare põhine, mis tähendab, et suurel osal inimestest on elu vältel ajutiselt või püsivalt mõni erivajadus. Suurimad ligipääsetavuse sihtgrupid ühiskonnas on eakad, erivajadustega inimesed, lapsed, väikelaste vanemad, ajutise vigastusega inimesed jt.

<p>Kas teie omavalitsuse avalik väliskeskkond on ligipääsetav ja mugav, sh pimedal ajal on tagatud valgustatud ja kvaliteet, mis ei takista iseseisvat turvalist liikumist?</p>	
<p>Kuidas hindate avalikus ruumis pakutava info asjakohasust ja arusaadavust? Kas vajalikud viidad on olemas ja nähtavad?</p>	
<p>Kas ja kuidas tegeletakse avaliku ruumi ligipääsetavuse seiramisega? Millised ligipääsetavuse kriteeriumid ja hindamise meetodid on kasutusel? Kuidas tuvastatakse ligipääsetavuse probleeme ja arendusvajadusi?</p>	
<p>Mis on kõige suuremad väljakutsed avaliku ruumi teemal teie KOV-is?</p>	

Liikuvus⁴

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- soodustatakse aktiivseid liikumisviise sobilike ja toetavate võimaluste loomise abil;
- tagatakse turvaline ja ohutu ruum liikuvuse soodustamiseks;
- jalgrattaga liikumise edendamiseks on loodud terviklikud rattateede võrgustikud;
- soodustatakse ühistranspordi kasutamist ja arendatakse nõudepõhist ühistransporti;
- analüüsitakse järjepidevalt avalikes parklates invaparkimiskohtade vajadust.

Ametkonna vaade

Kuidas omavalitsuses jälgitakse ja analüüsitakse erinevate eagruppide iseseisva liikumise vajadusi ja võimalusi ning erinevate liikumisvõimaluste (ühistransport, kogukondlikud lahendused, rattasõidu võimalused jms) kättesaadavust?	
Kuidas on erinevad sihtrühmad (vanemaealised, noored jt) kaasatud liikuvuse osas olukorra seiramisse?	
Kuidas teie omavalitsus aitab tagada elukaareüleseid sobivaid ja vajadustega arvestavaid liikuvusvõimalusi?	
Mis on kõige suuremad väljakutsed liikuvuse teemal teie KOV-is?	

⁴ Liikuvus on inimese liikumisvõime ehk võimalused iseseisvalt, turvaliselt ja mugavalt oluliste paikade ja teenusteni jõuda. Liikuvus hõlmab erinevaid aspekte, muuhulgas ohutust, kiirust, keskkonnamõju jne. Liikuvuse keskmes on isik, mitte seda vedav sõiduk - transport on vaid üks osa liikuvusest.

Eluase

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- tegeletakse ühiskonna teadlikkuse tõstmisega east tingitud muutuste ja vajadustega;
- elukohtade planeerimisel ja projekteerimisel arvestatakse ligipääsetavusega;
- julgustatakse ja toetatakse korteriühistuid ligipääsetavuse küsimuste lahendamisel;
- tehakse koostööd kogukonnaga kodukeskkonna riskide teadvustamisel ja ennetamisel.

Ametkonna vaade

Mil määral võetakse (uutes) eluasemete planeeringutes arvesse erinevate eagruppide vajadusi ja ligipääsetavust (nt invateed, käsipuud, liftid jm)? Kas see on planeeringutes oluline kriteerium?	
Kas ja kuidas arvestatakse omavalitsuse hallatavate eluruumide (nt sotsiaalkorter, hoolekandeaustus) kavandamisel mõistlikku kaugust vajaminevatest teenustest, võttes arvesse ajakulu, vahemaid ja liikumisvõimalusi?	
Kuidas omavalitsus soodustab kodude kohandamist?	
Kas ja kuidas tegeleb omavalitsus teadlikkuse tõstmisega east tingitud muudatusvajadustest eluruumides?	

Kuidas soodustatakse koostööd naabrivalveorganisatsioonide, politsei, turvaettevõtete ja kogukonna vahel, et ennetada kuritegevust ja tagada turvalisi elukohti?	
Mis on kõige suuremad väljakutsed eluasemete teemal teie KOV-is?	

Eneseareng ja elukestev õpe

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- keskkond toetab erinevate eagruppide pidevat arengut;
- elukestev õpe on kättesaadav ning õpitakse ka vananemist;
- erinevaid eagruppe juhendavad inimesed, kellel on selleks vajalikud teadmised ja oskused.

Ametkonna vaade

Kuivõrd on elukestev õpe ja erinevate inimgruppide arengut toetav keskkond määratletud KOV-i tegevustes ja arengusuundades?	
Milliseid eneseteostus- ja õppimisvõimalusi erinevatele eagruppidele teie piirkonnas pakutakse?	
Kas ja kuidas omavalitsus tegeleb sellega, et vabatahtlikud juhendajad tunnevad peamisi põhimõtteid ja oskavad toetada igas eas õppijaid?	
Kuidas omavalitsus toetab ja edendab olemasolevaid mittetulundus- ja äriühinguid enesearengut toetava keskkonna ja võimaluste loomisel?	
Mis on kõige suuremad väljakutsed enesearengu ja elukestva õppe teemal teie KOV-is?	

Ühiskondlik kaasatus ja mittediskrimineerimine

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- edendatakse erinevate eagruppide aktiivset osalust ühiskondlikus elus;
- võideldakse üksilduse ja sotsiaalse isolatsiooni vastu;
- erinevatel eagrupidel ja vananemisel on positiivne kuvand;
- ohustatud isikute puhul teatakse, milline on nende toimetulekuvõime kui ka igapäevaelu aspektid ja kogukonnasidemete tugevused;
- toimib põlvkondadevaheline koostöö igas eluvaldkonnas;
- sekkutakse väärnähtuste korral;
- erilise tähelepanu all on haavatavad inimrühmad.

Ametkonna vaade

Kui oluline teema on omavalitsuse jaoks vanuse tõttu diskrimineerimine? Kas ja milliseid ealise diskrimineerimise juhtumeid on omavalitsuses ette tulnud?	
Kas ea tõttu väärkohtlemise ja ärakasutamise (vaimne, füüsiline, sotsiaalne, majanduslik) risk on omavalitsuses teadvustatud?	
Kas ja kuidas soodustab omavalitsus koostööd institutsioonide vahel, et ennetada kuritegevust ja väärkohtlemist ning tagada turvalisus ja heaolu?	
Kui hea ülevaade teil on sotsiaalselt tõrjutud ja üksilduses eagruppide kohta?	

Kuidas omavalitus aitab kaasa põlvkondadevahelist sidusust võimaldava keskkonna kujundamisele?	
Kas kodanike kaasamisel (nt avalikud arutelud, infotunnid, infokorjed, üritused jm ühiskondlikud tegevused) on läbi mõeldud, kuidas jõutakse erineva tausta ja võimetega inimesteni?	
Mis on kõige suuremad väljakutsed ühiskondliku kaasatuse ja mittediskrimineerimise teemal teie KOV-is?	

Ühiskondlik aktiivsus ja tööhõive

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- vanusesõbraliku tööturu kujundamisse panustavad nii tööandjad kui ka töötajad;
- pikka ja kvaliteetset tööelu toetavad kvaliteetsed töötingimused;
- töötamine on tervist hoidev;
- igas vanuses liikumist tööturul toetavad tööturuteenused;
- täiend- ja ümberõpe aitavad muutuva tööturuga kaasas käia;
- kohalike omavalitsuste juures tegutsevad erinevate vanuserühmade huvisid esindavad koostöökogud.

Ametkonna vaade

Kuidas toetab kohalik omavalitsus erinevate eagruppide motivatsiooni osaleda tööturul?	
Milliseid meetmeid kasutab KOV, et enda pakutavatel töökohtadel vältida terviseprobleeme?	
Kuidas KOV kui tööandja julgustab omandama vajalikke teadmisi ja looma vanusesõbralikke töökohti?	
Mis on kõige suuremad väljakutsed ühiskondliku aktiivsuse ja tööhõive teemal teie KOV-is?	

Kommunikatsioon ja informatsioon

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- informatsioon on vanusesõbralik ja erinevas eas inimestele ligipääsetav;
- jagatakse infot piisavalt ja mitmekesiselt, rakendades vanusesõbralikke kommunikatsiooniformaate;
- jälgitakse info jõudmist erinevate vanuserühmadeni;
- korraldatakse regulaarselt erinevatele eagruppidele mõeldud avalikke üritusi;
- tegutsetakse järjepidevalt digitaalse võimekuse lõhe vähendamiseks.

Ametkonna vaade

Kas ja kuidas olete välja selgitanud kohalike vanuserühmade infotarbimise harjumusi ja oskuseid?	
Kuidas arvestate vanusest tulenevate iseärasuste ja vajadustega omavalitsuse kommunikatsioonis?	
Mil määral tagab kohalik omavalitsus erinevatele eagruppidele tasuta ja igal ajal juurdepääsu meediale, nt kohalikele ajalehtedele ja näost-näkku suhtlusele?	
Kuidas panustab kohalik omavalitsus sellesse, et erinevad eagrupid saaksid digitaalseid oskusi omandada? Kas selle jaoks on koostatud juhendeid või tagatud ligipääs õpitoele?	

Mis on kõige suuremad väljakutsed kommunikatsiooni ja informatsiooni teemal teie KOV-is?	
--	--

Tervishoid ja hoolekanne

Vanusesõbraliku ühiskonna põhimõtted:

- olemas on kättesaadavad kvaliteetsed tervishoiuteenused;
- teadvustatakse ennetuse olulisust tervena elamisel ja edendatakse tervisealast kirjaoskust.

Ametkonna vaade

Kuivõrd on omavalitsuse tasandil teadvustatud vaimse tervise probleemide mõju inimeste heaolule ja toimetulekule ning kuidas see teema kajastub omavalitsuse tegevustes?	
Kuivõrd olete kogenud, et eri eagruppide vaimse tervisega (nt dementsus, depressioon jm) seotud eelarvamused ja stigmad on piirkonnas levinud?	
Mil moel edendatakse kogukondades tolerantsust ja mõistmist vaimse tervise häirete all kannatavate inimeste suhtes?	
Kas erinevate eagruppidega kokkupuutuvatele töötajatele pakutakse dementsuse ja depressiooni osas vastavat koolitust, et probleeme varakult märgata ja oskuslikult nendega tegeleda?	

Kuidas omavalitsuses koordineeritakse tervisedenduse eesmärke ja tegevusi?	
Mis on kõige suuremad väljakutsed tervishoiu ja hoolekande teemal teie KOV-is?	